

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 21 februari 1905, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående beredande af möjlighet för en viss majoritet inom kommun eller skifteslag att upplåta eller försälja vid storskifte eller laga skifte för gemensamt behof af satt mark.

Till behandling af lagutskottet har hänvisats en inom Andra Kamraren af herr *S. L. Olsson* i Älfvalsåsen afgifven motion, n:o 171, af följande lydelse:

»Enligt skiftesstadgan af den 9 november 1866 gifvas bestämmelser, hvarigenom såväl vid storskifte som laga skifte afsättning af mark för delägarnas gemensamma behof kan äga rum. Dylik mark kan enligt nu gällande bestämmelser icke afyttras eller försäljas utan samtliga skiftesdelägarnas medgifvande, äfven om en dylik upplåtelse kunde anses vara högst önskelig och fördelaktig, ity, på samma gång plats bereddes för ett inom orten nyttigt företag, tillika äfven större inkomst af marken i fråga därigenom tillföle kommunen eller skifteslaget.

Några exempel må här anföras för att visa olägenheterna af nu gällande bestämmelser härutinnan.

Vid det Älfdalens socken öfvergångna storskiftet afsattes för såväl kommunens som jämväl särskildt för enskilda skifteslags gemensamma behof en del mark, utgörande dels stenbrott, dels grustag, och dels mark vid stränderna efter olika vattendrag, afsedda för såg- och kvarnplatser, samt virkesupplag m. m.

På kommunalstämma för några år sedan beslöts enhälligt att till enskildt företag upplåta mark af en dylik upplagsplats. Öfver detta beslut anhängiggjordes rättegång af en delägare i omförmälda samhällighet, hvarvid berörda upplåtelse blef af vederbörande domstol underkänd.

Då upplåtelsen af ifrågavarande upplagsplats i främsta rummet afsåg att möjliggöra tillkomsten af en husbehofssåg, hvilken med säkerhet skulle blifvit till stort gagn och nytta för orten, och som upplåtelsen i fråga ej i någon mån hade gjort intrång för platsens användande för det afsedda ändamålet, måste det ur dessa synpunkter beklagas, att upplåtelsen sålunda blef häfd, om också på fullt legala grunder.

Ett annat exempel från öfre Dalarna: Vid en kommunalstämma beslöts efter framställning att af ett vid storskiftet för kommunens gemensamma behof afsatt jordområde upplåta en tomtplats, men jämväl denna upplåtelse blef efter klagan af enskilda medlemmar i kommunen upphäfd.

Vidare kan anföras, att fall kunna inträffa, där flertalet skiftesdelägare funne med sin fördel förenligt att upplåta eller försälja en under storskifte eller laga skifte för gemensamt behof afsatt undantagsplats, å hvilken mark ett mer eller mindre värdefullt vattenfall finnes, men att en försäljning eller upplåtelse däraf kunde förhindras genom vägran af en enskild skiftesdelägare, hvars andel kunde vara högst obetydlig; och dock hade en sådan upplåtelse kunnat medföra stort gagn såväl för skiftesdelägarna som för hela orten.

Önskligt vore därför, att lagstiftningen möjliggjorde, att beslut fattadt af kvalificerad majoritet å kommunalstämma eller inom skifteslaget att upplåtelse af gemensam mark kunde vinna laga fastställelse. Genom att t. ex. stadga en majoritet af $\frac{2}{3}$ vunne man säkerligen garantier för att denna rätt icke kunde missbrukas därhän, att mark som vore för skifteslagets behof oundgängligen nödvändig frånhändes skifteslaget eller kommunen.

Jag har härmed velat påpeka de olägenheter som genom nuvarande bestämmelser förorsakas å en del trakter i vårt land och önskvärdheten af att vinna rättelse härutinnan.

Det är därför jag vördsamt vågar hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i och tillägg till gällande stadgar och författningar, att möjlighet beredes för en bestämd majoritet inom kommun eller skifteslag att upplåta och försälja vid storskifte eller laga skifte för gemensamt behof afsatt mark.»

Ett samäganderättsförhållande innebär i viss mån en särskild anledning till tvistigheter. Såsom regel gäller nämligen, att för förfogande öfver det samfällda godset eller för vidtagande af åtgärd i godsets förvaltning erfordras samtliga delägares samtycke. Ju flere delägarne äro, dess större blir svårigheten att uppnå enighet dem emellan. Detta har i flera rätts-system föranledt uppställande af den grundsats, att gemenskapen ej bör bibehållas längre än alla delägarne äro därom ense. Enligt svensk rätt gäller också för samäganderätt i fastighet på landet såsom allmän regel, att den har vitsord, som skifta vill. Jämväl med afseende å det särskilda slags samäganderätt, som i förevarande motion afses, nämligen i mark, som vid skifte blifvit undantagen för delägarnes allmänna behof, stadgas i 3 § 4 mom. skiftesstadgan, att sådan mark må skiftas, där någon delägare det begär och det finnes kunna ske utan de öfriges förfång.

Nu förevarande framställning åsyftar att bereda möjlighet att, äfven då samtliga delägare ej äro ense, åstadkomma ett förfogande öfver den gemensamma fastigheten *dels* utan att en delning af egendomen, då sådan delning kan ske, behöfver föregå, *dels ock* i de fall, då skifte på grund af den i ofvan anförda stadgande innehållna begränsningen icke kan äga rum. Med afseende å detta förslag är att märka, att genom lagen om samäganderätt af den 30 september 1904 införts bestämmelser, enligt hvilka under vissa förutsättningar med afseende å samäganderätt i visst slag af egendom *dels* delägarnes förvaltning, då de ej enas rörande godsets nyttjande, kan upphävas, *dels ock* gemenskapen på ansökan af en delägare kan upplösas genom godsets försäljning. I lagen hafva dock, såsom antydts, med afseende å densammas tillämpning gjorts åtskilliga undantag.

Således stadgas i 19 §, att lagen ej skall tillämpas i fråga om ägor, som vid skifte af jord blifvit undantagna för delägarnes allmänna behof eller eljest äro samfällda för flera fastigheter, de där till någon del hafva sina ägor genom skifte eller eljest åtskilda. Det har tydligen icke ansetts nödigt eller lämpligt att i sammanhang med utfärdande af berörda stadganden vidtaga ändring i de bestämmelser, 10 kap. byggningsbalken och åtskilliga andra lagrum innehålla angående nyttjande af bys oskifta ägor i skog och mark, eller att öfver hufvud reglera den rätt, delägare i ett skifteslag må äga i afseende å ägor, som vid en skiftesförrättning bibehållits såsom samfällda, vare sig de ej ingått i skiftet eller blifvit afsatta för gemensamt bruk.

Föreliggande motion afser nu, såsom nämndt, att rent af en försäljningsåtgärd med afseende å mark, som vid skifte blifvit undantagen för delägarnes gemensamma behof, skulle kunna bringas till stånd mot en eller flera delägares vilja. Väl förutsätter icke motionären, att hvarje delägare skulle få rätt att fordra en försäljning för gemensam räkning samt köpeskillingens fördelning, utan för en sådan åtgärds verkställande skulle erfordras ej blott att flertalet delägare vore därom ense utan till och med en viss så kallad kvalificerad majoritet bland delägarne. Men en försäljning mot en delägares vilja skulle i allt fall enligt motionärens förslag möjliggöras.

Utskottet håller emellertid före, att ifrågavarande slag af samäganderätt är af den säregna beskaffenhet, att en rätt att mot en eller flere delägares bestridande vidtaga en sådan åtgärd, som i motionen omförmäles, icke bör tillerkännas öfriga delägare i samfälligheten. Tillämpningen af ett på ena eller andra sättet bestämdt ovillkorligt vitsord till gemensamhetens upplösning genom försäljning innebär nämligen i utskottets tanke ofta ett vida starkare ingrepp i en delägares rättsliga ställning än samäganderättens upphäfvande genom delning af godset och skulle i förevarande fall vara stridande mot uti nu ifrågakomna hänseende rådande rättsuppfattning.

Enligt utskottets mening får det någon gång möjligen förefintliga behofvet af den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden icke medföra rubbning af de bestämmelser, som betingats af ifrågavarande samäganderätts uppgift och betydelse för de särskilda delägarne. Utskottet håller därjämte för sannolikt, att det förefintliga stadgandet om ett visst skiftesvitsord med afseende på ifrågavarande samfälligheter i flertalet fall är tillräckligt att

afhjälpa de svårigheter, som enligt motionärens framställning hafva gjort sig gällande.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 februari 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *Sandqvist* och *Lindhagen* hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
